

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

نقش تمثیلات قرآنی در ارائه محتوای برنامه درسی پیام های آسمانی

کبری قبادی، کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، kobra.ghobadi@gmail.com

محمود سعیدی رضوانی، دانشیار برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد، saedy@um.ac.ir

مقصود امین خندقی، دانشیار برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد، aminkhandaghi@gmail.com

سیدجواد قندیلی، استادیار برنامه ریزی درسی دانشگاه فردوسی مشهد، ghandili@um.ac.ir

چکیده

قرآن، کتاب تربیت و هدایت است و معارف حیاتبخش آن زنده کننده دلها و بیدارگر وجدانها است و تعالیم روشنگر آن انسانها را از ظلمتها رهائی بخشیده و آنها را به کرانه نور رهنمون می سازد. با تأملی در قرآن کریم درمی یابیم که خداوند حکیم در بسیاری از موارد پیام آسمانی و الهی خود را در دل داستانها، آن هم به صورت گفتگویی غیرمستقیم ابلاغ می کند که این خود موجب جذابیت پیام می شود. چنان که تأمل در قرآن برای انتخاب محتوا، نمونه بارزی برای ضرورت زیباسازی برنامه درسی می باشد. در حقیقت اثربخشی ناکافی آموزش های مستقیم در تربیت دینی باعث شده است تا متخصصان تعلیم و تربیت در پی روشهای غیر مستقیم و بهره گیری از سایر رشته ها و به ویژه حوزه های هنری به منظور گسترش تعالیم اسلامی باشند. بنابراین یکی از شیوه های ارائه محتوا که تأثیر بسزایی بر روان آدمی دارد و از جنبه های ادبی و بلاغی که در پرورش نفوس و برانگیختن احساسات و عواطف آدمی نقش بسزایی دارد و در اعماق روح و جان آدمی نفوذ کرده و گوینده را در اهداف و مقاصد یاری می کند، تمثیل است. هدف از نگارش این مقاله بررسی نقش تمثیلات قرآنی در ارائه محتوای کتاب پیام های آسمانی می باشد. بررسی نتایج نهایی نشان می دهد یکی از جاذبه های دینی که نقش بسیار مهمی در انتقال تعالیم و مفاهیم مورد نظر دارد تمثیلات قرآنی است که مهمترین و مفیدترین ابزار در جهت سلامت روحی و ارتقاء تربیت و اخلاق می توانند نقش ایفا نمایند.

واژه های کلیدی: تربیت دینی، تمثیل، محتوای برنامه درسی، قرآن

مقدمه

استفاده از تمثیل، از دیر زمان یکی از ساده ترین و مؤثرترین راه های تربیتی بوده است. لذا نویسندگان و گویندگان، برای آسان ساختن درک مطالب پیچیده و یا زیبایی کلام از تمثیل بهره برده است و از این طریق، مقصود خویش را به مخاطب منتقل نموده و او را به اندیشه وادارند (فتاحی زاده و افشاری، ۱۳۸۸). تمثیل یکی از شیوه های بیانی است که قرآن کریم از آن به خوبی بهره برده و تابلوهای زیبایی آفریده که مطالب را به صورت مجسم در مقابل چشم خواننده قرار می دهد (معرفت، ۱۳۸۶). از این روست که تمثیل در قرآن و روایات جایگاه ارزنده ای دارد. ترسیم ها و تصویرهای قرآنی تنها هدفشان زینت بخشیدن به کلام به کار نرفته است بلکه گاهی مضمون و هدف یک موضوع و حقیقت درک شده و نهفته در آن جز با تصویرسازی نمود پیدا نمیکند لذا می توان تمثیل را بهترین و مناسب ترین روش در آشکار کردن هدف، مقاصد و تأثیرگذاری بر مخاطب دانست (یاسوف، ۱۴۱۹).

جایگاه محتوا در برنامه درسی تربیت دینی

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

انسان عصاره هستی و دارای قوا و استعدادهای مختلف است. مهم ترین ویژگی انسان جنبه ملکوتی و الهی اوست که در کل هستی ممتاز بوده و محور آفرینش قرار دارد. معنا و مفهوم تربیت با توجه به این بینش درباره انسان، مفهوم ویژه ای دارد که بیشتر با بعد معنوی انسان ارتباط دارد (پورنیکبختی، ۱۳۹۱). از آنجا که انسان موجودی تاثیرگذار، دارای نیروی اختیار و انتخاب و اراده آزاد است، بنابراین برای شکوفایی و به فعلیت رسیدن قوا و استعدادهایش، نیاز به تربیت دارد و تنها تربیت دینی است که می تواند نیازهای مختلف او را برآورده سازد و زمینه تکامل همه جانبه اش را در بعد معنوی و الهی فراهم آورد. غایت تربیت در سنت معصومان (ع) این است که استعدادهای انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود؛ یعنی انسان متصف به اسماء و صفات الهی گردد (طراح، ۱۳۶۰: ۵۶).

تربیت دینی در نظام اسلامی هدفی متعالی است. سرمایه گذاری در زمینه تربیت دینی دانش آموزان یک امری زیربنایی محسوب شده که پیشرفت جامعه در جنبه های گوناگون وابسته به آن می باشد، نظام آموزش و پرورش به منظور محقق ساختن شرایط مطلوب برای پرورش نسلی با ایمان و دیندار موظف است با برنامه های تربیتی سالم و اصولی این مکان را فراهم آورد (انصاری، ۱۳۸۰: ۲۲). بر این مبنا در قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه کشور (کماکان، ۱۳۹۰) به دولت اجازه داده شد تا برنامه تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش کشور را در چارچوب قوانین موضوعه اعمال نماید. این برنامه الهام گرفته از ارزش های منبعث از آموزه های قرآن و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت، اسناد بالادستی، نقشه جامع علمی کشور و سیاست های کلی تحول نظام آموزشی تهیه و تدوین شد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰: ۹). در این برنامه، مدرسه رکن اصلی نظام آموزش در نظر گرفته شد که کانون عرضه خدمات و فرصت های تربیتی و زمینه ساز درک و اصلاح توسط دانش آموزان و تکوین و تعالی پیوسته هویت آنان براساس نظام معیار اسلامی است. و مدرسه مکانی رسمی در تربیت عمومی دانش آموزان در نظر گرفته شد که مبتنی بر ارزشهای اسلامی و دینی می باشد (حاجی بابایی، ۱۳۹۱).

امروزه مسئولان و برنامه ریزان درسی، به دنبال راهکار عملی و علمی برای تربیت دینی هستند. به نظر می رسد «برنامه درسی»، در این زمینه می تواند نقش هماهنگ کننده همه عوامل دخیل در تربیت را ایفا نموده، کارساز باشد (شاملی، ملکی و کاظمی، ۱۳۹۰). بر این اساس راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی مورد تصویب شورای عالی آموزش و پرورش قرار گرفت بطوریکه مفاهیم اساسی این برنامه درسی براساس سوال های اساسی انسان و سوال های متفرع از آن تنظیم یافت چنانکه این سوال ها از ویژگی انسان و جایگاه او در جهان هستی گرفته شده است (آزادی، ۱۳۸۹). چرا که در درون این نهاد، کتاب های درسی به عنوان یک ساز و کار مؤثر مطرح می باشند. محتوای این کتاب ها می توانند نقش مؤثری در هدایت و پرورش دینی و اسلامی دانش آموزان ایفا کنند (ایمانی و مظفری، ۱۳۸۳: ۱۱۶). در این زمینه محتوای کتاب های درسی قرآن و دینی از جایگاه خاصی برخوردار هستند. این کتاب ها از جمله مهم ترین کتاب های درسی می باشند که در امر تعلیم و پرورش باورها، بینش ها و ارزش های دینی می توانند نقش مهمی ایفا کنند. در نتیجه توجه به محتوای گنجانده شده در آنها، از ضرورت والایی برخوردار است. دفتر برنامه ریزی و تدوین کتب درسی نظام آموزش و پرورش کشور از اوایل دهه هشتاد در تلفیق محتوای کتاب های قرآن و دینی تلاش نمود و حاصل این تلاش کتابی گردید که با عنوان "دین و زندگی" هم اکنون در نظام تعلیماتی کشور مورد

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

استفاده دانش آموزان و معلمان قرار گرفته است. هدف از این تلفیق «استفاده از آیات قرآن در بطن درس‌های دینی با هدف تقویت علاقه‌مندی به قرائت قرآن کریم و تقویت توانایی درک معنای عبارات‌ها و تدبیر در آیات قرآن کریم توسط دانش آموزان می‌باشد» (اعتصامی، ۱۳۸۵: ۲۶). از این رو رسالت آموزش و پرورش در زمینه تربیت، پرورش تمامی جنبه‌ها و ابعاد آدمی است که بعد دینی یکی از این ابعاد محسوب می‌شود «و پرداختن به حوزه تربیت دینی در نظام تعلیم و تربیت از عناصر اصلی پیشرفت آموزش و پرورش می‌باشد» (چراغ چشم، ۱۳۸۶). صاحب نظران زیادی بر اهمیت دین و تربیت دینی تأکید می‌نمایند «همه ما به اهمیت و ضرورت تربیت دینی واقفیم و بر این باوریم که اگر افراد جامعه زندگی خود را بر مدار دین و خدااباوری معنا کنند سلامت و سعادت جامعه در همه ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تضمین می‌شود» (بهادران، ۱۳۹۲). و از آن جا که برنامه درسی دینی حوزه‌ای علمی است که شامل هدف، محتوا و روش‌های تدریس می‌باشد (ملکی، ۱۳۸۶). از میان عوامل ذکر شده می‌توان به محتوای برنامه درسی به عنوان یک عنصر بااهمیت اشاره کرد (ملکی، ۱۳۷۰). محتوا و سازماندهی آن پس از گزینش اهداف قرار می‌گیرد. اگر چه با مشخص شدن اهداف برنامه درسی، انتخاب و سازماندهی محتوا تا حدود زیادی تسهیل می‌شود اما فرایند انتخاب محتوا و سازماندهی آن همواره از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا نخستین گام برای تحقق اهداف برنامه درسی، انتخاب محتوای مناسب و مطلوب می‌باشد (طالبی، مظلومیان، صیف، ۱۳۹۰: ۷۰). محتوا به عنوان کلیه مطالب، حقایق، قوانین، نظریات، اصول، اصطلاحات و مفاهیم مربوط به یک درس است که در جهت دستیابی به هدف آن درس و تغییر رفتار دانش آموز ارائه می‌شود (شعاری نژاد، ۱۳۶۸: ۲۷). همچنین محتوا مؤلفه‌ای است که موفق بودن یک کتاب علمی - درسی را در کنترل خود دارد (ارشدی، ۱۳۹۱). در تأیید اهمیت محتوا رهنما، طباطبایی، علیین (۱۳۸۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که محتوای کتب درسی مربوط به تربیت دینی از عوامل آسیب‌زا در تربیت دینی دانش آموزان دوره راهنمایی شهر تهران است (رهنما، طباطبایی و علیین، ۱۳۹۲).

بنابراین انتخاب محتوا اهمیت فراوانی در تدوین برنامه درسی و تألیف یک کتاب علمی - درسی دارد. چنانکه در انتخاب محتوا، معیارها و اصول مختلفی از جمله: اعتبار، اهمیت، علاقه و جذابیت، سودمندی، قابلیت یادگیری و انعطاف‌پذیری (فهم) بکارگرفته می‌شود (ملکی، ۱۳۸۹: ۸۳)؛ طبق پژوهش انجام شده توسط حسین پناه، سعیدی رضوانی و مهram در سال ۸۹ سه مؤلفه: اهمیت، جذابیت و قابلیت فهم در انتخاب محتوا بیشترین کاربرد را دارند، در محتوا قبل از هر زیبایی به زیبایی ارائه محتوا و نگارش آن باید توجه ویژه کرد، آن‌هایی که محتوا را انتخاب و تولید می‌کنند باید توانایی‌های بالایی در نگارش داشته باشند. شیوه ارائه محتوا به اندازه خود محتوا در ترغیب یادگیرنده مؤثر است.

چنانکه تأمل در قرآن در انتخاب محتوا به ما باری می‌رساند. زیبایی کلامی و صوری قرآن که برای تربیت انسان نازل شده است، نمونه بارزی برای ضرورت زیباسازی برنامه درسی می‌باشد (ملکی، ۱۳۸۵). در حقیقت اثربخشی ناکافی آموزش‌های مستقیم در تربیت دینی باعث شده است تا متخصصان تعلیم و تربیت در پی روشهای غیر مستقیم و بهره‌گیری از سایر رشته‌ها و به ویژه حوزه‌های هنری به منظور گسترش تعالیم اسلامی باشند (صابری و سعیدی رضوانی، ۱۳۹۱).

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

تمثیل: نقش و اهمیت تمثیلات قرآنی

تمثیل به نوعی، مقایسه میان دو چیز است، با این هدف که گوینده وقتی مخاطب را از درک سریع و مطمئن قاعده ای عاجزمی بیند، با ذکر مثال و شبیه آن، ذهن وی را به مطلب اصلی رهنمون می شود (برومند، ۱۳۸۰: ۱۷۲). از سوی دیگر مثال، در توضیح و تفسیر مباحث نقش انکار ناپذیری دارد، و به همین دلیل در هیچ علمی بی نیاز از ذکر مثال برای اثبات حقایق و روشن ساختن و نزدیک نمودن آنها به ذهن نداریم، گاه می شود یک مثال به جا که درست و هماهنگ و منطبق با مقصود است، مطلب را از آسمان به زمین می آورد، و برای همه قابل فهم می سازد (تفسیر نمونه، ج ۱، ۱۷۲). مثال همواره به عنوان مؤثرترین روش برای تأثیرگذاری بر افراد به حساب می آید و هرگاه که دیگر روشها به مراد شخصی برای افهام خواسته خود نشوند مثال راه را سهل و آسان نموده و در قالب الفاظی گویا معنا را به وضوح به مخاطب انتقال می دهد (فیاض، ۱۴۱۵: ۹). و همچنین تمثیل از مؤثرترین شکل های ادبی برای تبلیغ آموزه های دینی و اخلاقی بوده است. بدین سبب، کتاب های آسمانی آکنده از حکایات و امثال اخلاقی و فلسفی است. قدیمی ترین نمونه های تمثیل دینی را در تورات می توان یافت (فتوحی: ۱۳۸۴). مثال زدن، دامنه ی مطلب را تا حد درک مخاطب پایین می آورد و از بهترین روشهای تربیتی آموزش و پرورش است. (پورعلی فرد، ۴۹/۱ به نقل از ستایش و محسنی). می توان گفت؛ تمثیل تنها وسیله تقابل فهم برای انتشار عمومی به ویژه برای کودکان و نوجوانان می باشد. بنابراین عنایت قرآن مجید، در آوردن مثال و تفهیم معارف الهی، از این طریق تا آن حد است که می توان گفت بیشتر آیات قرآنی جنبه تمثیلی دارند.

تمثیل را می توان یکی از بهترین روشهای بلاغی دانست که بیشترین تأثیر را در نفوس دارد (تفسیر المنار، ج ۱، ص ۱۷۲ به نقل از محمدقاسمی). تمثیل، ترسیم خیال است، که در وهم حالت تجسد پیدا می کند و شنونده یا بیننده را چنان تحت تأثیر قرار می دهد که گمان می کند شخصاً در معرکه حضور دارد و حوادث را از نزدیک مشاهده می کند. گاهی قدرت ترسیم به قدری بالاست که شنونده یا بیننده گمان می برد خود قهرمان معرکه است.

قرآن کریم به صورت گسترده از مثال های گوناگون که هر یک در جای خود فنی و زیبا و آموزنده است، استفاده کرده و با زبانی ساده و روان، از حقایقی ژرف و معارفی عمیق پرده برداشته است (قاسمی، ۱۳۸۶: ۵۸). تمثیل یکی از شیوه های بیانی است که قرآن کریم از آن به خوبی بهره برده و تابلوهای زیبایی آفریده که مطالب را به صورت مجسم در مقابل چشم خواننده قرار می دهد (معرفت، ۱۳۸۶). از این روست که تمثیل در قرآن و روایات جایگاه ارزنده ای دارد.

قرآن از شیوه های متفاوت و کارآمدی بیانی برای تعلیم و آموزش انسان بهره گرفته است. یکی از شیوه هائی که قرآن برای تربیت از آن بهره گرفته، به کار گرفتن مَثَل است. جایگاه کاربردی مَثَل در انتقال مفاهیم، باعث می شود مفاهیمی را که نمی توان آن ها را به آسانی به مخاطب بیان نمود، در قالب مَثَل بتوان به سهولت به مخاطب القاء کرد. لذا در قرآن از این شیوه بسیار استفاده شده است (نوروزی، ۱۳۹۰). و همچنین برای هدایت بشر و تأمین سعادت او برخی از دستورات راه گشای خود را با زبان تمثیل و در قالب مَثَل و قصه (تمثیلات قرآن)

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

بیان نموده تا همگان بتوانند آن را درک نمایند. هدف از کاربرد تمثیل در قرآن را باید تأثیر عمیق تر آموزه های این کتاب دانست تا هر کس با هر میزانی از درک و فهم، آنها دریابد و به کار گیرد (رضازاده و شاهرودی: ۱۳۹۱).

از اهداف مهم و ممتاز تمثیل های قرآن تأثیرگذاری بر مخاطب و زمینه سازی روحی او برای پذیرش حق و انکار باطل است. هر یک از تمثیل های قرآن به عنوان مهمترین و مفیدترین ابزار در جهت سلامت روحی و ارتقاء تربیت و اخلاق می تواند نقش ایفا نماید، به شرط اینکه زمین روح و جسم انسان آمادگی این بذره های پربار را داشته باشد تا در آن، شکوفه ها و گل های رنگارنگ و معطر ایمان و اخلاق فاضله پرورش یابد و آلا چنین بذره هایی در زمین شوره زار قلوب معاندان، رویش و جنبشی را نمی آفریند؛ یعنی تمثیل های قرآن هم به منزله «نور» هستند که در پرتو آن چشم های آماده بینا می شوند، قلب های آماده هدایت می شوند و آدمی به سرچشمه ی صلاح و فلاح رهنمون می گردند و هم به مثابه ی «ناری» هستند که زشتی ها، شرک، نفاق و حالات پست درون را آشکار می سازد. (حسینی اجداد، پور محمد و بهرامی نصیر محله: ۱۳۹۱).

بحث و نتیجه گیری

از آنجائیکه تمثیل باعث ظرافت در بیان و لطافت در احساس می شود و همچنین امکان نفوذپذیری و تأثیرگذاری را در امر تعلیم و تربیت افزایش می دهد و پیچیدگی هایی که در فهم و درک مسائل وجود دارد با کمک تمثیل ساده تر و گویاتر می شود و در نتیجه یادگیری و به خاطر سپاری مطالب آسان تر می شود؛ استفاده از زبان تمثیل در قرآن به دلیل رنگ آمیزی مفاهیم و تجسم بخشیدن به پیام ها، علاوه بر کمک به فهم درست آن ها، ماندگاری شان را تضمین کرده است. و از آنجائیکه تمامی مثال های قرآن با واقعیت های زندگی در آمیخته است و همچنین بر گرفته از طبیعت می باشند برای دانش آموزان بیشتر جذاب و قابل فهم می باشند، بنابراین انتظار می رود طراحی کتاب های درسی، بیشتر به تمثیل به عنوان روشی برای افزایش فهم و جذاب نمودن محتوا استفاده گردد. اما متأسفانه در حال حاضر شاهدیم که معلمان و مبلغان و کتب درسی دینی و قرآن از این ابزار کارآمد به دور افتادند و در موارد زیادی کلاس های درس بی روح و خطابه های خشک و بی جاذبه نه تنها مخاطب را به خود جذب نمی کند که مایه بی حوصلگی او نیز شده و از اصل بحث گریزان می گردد. پس بکوشیم با شناخت بیشتر جاذبه های دینی و به کار بستن آنها، بر غنای تعلیم و تربیت خویش و بر ماندگاری آنها در ذهن کودکان، نوجوانان و جوانان بیفزاییم.

منابع فارسی

۱. ارشدی، نعمت الله، توجه به محتوا، بر شمار کتاب های موفق می افزاید "تاکیدی بر چینش درست محتوا در تالیف کتاب های علمی" مجله رشد آموزش شیمی، دوره بیست و پنجم، شماره ۴، تابستان، (۱۳۹۱).
۲. اسعدی، علی، مثلهای آسمانی: مجموعه ای از زیباترین تشبیهات و تمثیلات قرآنی و حدیثی به روش موضوعی. قم: دارالحدیث، (۱۳۸۳).
۳. اعتصامی، محمد مهدی، کتاب معلم راهنمای تدریس، قرآن و تعلیمات دینی (۲). تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران، (۱۳۸۵).

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

۴. انصاری، طاهره، راهکارهای اساسی و روشهای کارآمدی در برنامه های پرورش برای نیل به تربیت مناسب دانش آموزان. خلاصه مقالات همایش آسیب شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش، (۱۳۸۰).
۵. ایمانی، محسن و مظفری، محمد، تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمانی و کتاب کار پایه ی دوم دبستان چاپ سال ۱۳۸۱ در مقایسه با تعلیمات دینی چاپ سال ۱۳۸۰. فصلنامه ی نوآوریهای آموزشی. ۷ (۳): ۱۴-۲۷، (۱۳۸۳).
۶. برومند، سید مهدی، شیوه های تعلیم در قرآن و سنت. چ نخست، رشت: کتاب مبین، (۱۳۸۰).
۷. بهادران، هاجر، تربیت دینی نوجوان، آموزش معارف اسلامی، دوره ۲۵، شماره ۳، بهار ۱۳۹۲.
۸. پرویز، آزادی، تعلیم و تربیت دینی. ویژه نامه آموزش راهنمایی تحصیلی. شماره ۴ دوره ۱۶. ص ۴۱-۴۳، (۱۳۸۹).
۹. پور نیک بختی، کبری، تبیین و آسیب شناسی تربیت دینی و رابطه آن با روان شناسی رشد. نشریه علمی - تخصصی تبلیغی. سال اول شماره اول: ۶۷-۹۶، (۱۳۹۱).
۱۰. جعفری، ابراهیم؛ لیاقت دار، محمدجواد؛ دانشگر، سعید، آسیب پذیری تربیت دینی و زمینه های آموزشی آن، مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی، شماره ۳ (پاییز ۱۳۸۳). دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان. ص ۲۰، (۱۳۸۳).
۱۱. چراغ چشم، عباس، آسیب شناسی تربیت دینی در مدارس. نشریه: فلسفه، کلام و عرفان کتاب نقد بهار ۱۳۸۶، شماره ۴۲ ص ۱۶۸-۱۵۵، (۱۳۸۶).
۱۲. حاجی بابایی، حمیدرضا، ویژگی های مدرسه ای که دوست دارم با توجه به سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش. فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۴۲. سال ۱۱. ص ۵۱-۷۴، (۱۳۹۱).
۱۳. حسین پناه، زهرا، بررسی نگرش دانش آموزان رشته های انسانی و تجربی پایه سوم متوسطه شهر نیشابور نسبت به درس دین و زندگی و عوامل موثر بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، (۱۳۸۹).
۱۴. حسینی اجداد، اسماعیل؛ پور محمد، رحمت؛ بهرامی نصیر محله، محمد، جنبه های روانشناختی در تمثیل های ادبی قرآن و تاثیر آن در تربیت انسان، فصلنامه لسان مبین (پژوهش ادب عربی)، سال سوم، دوره ی جدید، شماره ی هفتم، سال ۱۳۹۱.
۱۵. رضازاده، نیلوفر؛ شاهرودی، فاطمه، جستاری بر انواع تمثیل در مَثَل ها و قصه های قرآن کریم، معرفت سال بیست و یکم، شماره ۱۸۰، آذر ۱۳۹۱.
۱۶. رهنما، اکبر؛ طباطبایی، فرزانه؛ علیین، حمید، آسیب شناسی تربیت دینی دانش آموزان از دیدگاه مدارس راهنمایی شهر تهران. مجله دانشور رفتار، شماره ۵۴، ۲۱-۴۳، (۱۳۹۲).

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

۱۷. ستایش، محمد کاظم رحمان؛ محسنی، فاطمه، روش تربیتی تمثیل در قرآن و روانشناسی با تأکید بر تفاسیر شیعه (المیزان فی تفسیر القرآن، نمونه، راهنما). منهای، شماره دهم، سال ششم، بهار و تابستان ۱۳۸۹.
۱۸. شاملی، عباسعلی؛ ملکی، حسن؛ کاظمی، حمیدرضا برنامه درسی، ابزاری برای نیل به تربیت اخلاقی. سال سوم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، صفحه ۷۷ - ۹۸، (۱۳۹۰).
۱۹. شعاری نژاد، علی اکبر، مبانی روان شناختی تربیت. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی، (۱۳۶۸).
۲۰. صابری، رضا؛ سعیدی رضوانی، محمود، کاربرد زیباگرایی و هنر در تربیت دینی. دو فصلنامه علمی - پژوهشی تربیت اسلامی، شماره ۱۵، سال هفتم، پاییز و زمستان ۱۳۹۱.
۲۱. طالبی، سعید، مظلومیان، سعید، صیف، محمد حسن، اصول برنامه ریزی درسی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ سوم، (۱۳۹۰).
- طراح، داود، رهنمود پیامبر اسلام (ص) در آداب زندگی. تهران: انتشارات موسسه مطبوعاتی عطایی، (۱۳۶۱).
۲۲. فتوحی، محمود، «تمثیل»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تربیت معلم، شماره ۴۷-۴۹، (۱۳۸۴).
۲۳. قاسمی، حمیدمحمد، تمثیلات قرآن و جلوه های تربیتی آن. تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، (۱۳۸۶).
۲۴. کماکان، سید مهدی، قانون برنامه ۵ ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰). تهران: کمالان، (۱۳۹۰).
۲۵. مزروفی، رحمت الله، پیش فرض های برنامه درسی تربیت دینی در عصر جهانی شدن: مبنایی نظری برای نظام آموزش و پرورش عمومی ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، سال چهارم شماره ۱۵: ۴۳-۵۹، (۱۳۸۸).
۲۶. معرفت، محمدهادی، امثال قرآن. مجله تخصصی الهیات و حقوق؛ شماره ۲۶، (۱۳۸۶).
۲۷. ملکی، حسن، دیدگاه برنامه درسی فطری- معنوی " مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی " کنگره ملی علوم انسانی ۱۳۸۵.
۲۸. ملکی، حسن، مبانی برنامه ریزی درسی آموزش متوسطه. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). چاپ نهم، پاییز ۱۳۸۹.
۲۹. ملکی، حسن، مقدمات برنامه ریزی درسی. تهران: انتشارات سمت، چاپ اول، (۱۳۸۶).
۳۰. نوروزی، محسن، رویکرد روانشناختی و تربیتی مَثَل های قرآنی. پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته تفسیر و علوم قرآنی: مجتمع آموزش عالی مشهد، (۱۳۹۰).

منابع عربی

۱. اچ یاسوف: دارالکتبی (طلب علم فی الدنیا)، دمشق، جلدات الفهرت الدل قرآنی، ۱۴۱۹

هفتمین کنگره علم پژوهش توسعه و ترویج علوم تربیت و روانشناسی ایران

2. محمد جلال فیاض: الدال على طبع الكتاب الالمى للطبع والنشره، (جداول مثال فى القرآن الكرىم، 1415